

GEOGRAF IDRISI I SINOVI

Goran Petrović

* GORAN PETROVIĆ je rođen 1961. u Kraljevu, gde i sada živi i nastavlja priče. Objavio je knjigu proze »Saveti za lakši život« (KOS, Beograd, 1989. godine).

Anno Domini, 1139. u slavnu luku Palermo, iz maglovitog jesenjeg jutra, uplovila je velika lada. Vetar nije napustio sva njena jedra, a gradom se već pronela vest da je to, po pozivu Rodera II »da mu osvetli prostore i granice kraljevstva«, stigao geograf Idrisi. Na tlo Sicilije iskrcalo se još sedam mladih muhamedanaca, sedam Idrisijevih sinova, začelih iste noći, pre sedam godina, sa sedam žena iz sedam različitih krajeva Sveta. Do sledećeg jutra, pred zadivljenim građanima Palermo, trajao je istovar arapskih, grčkih i latinskih knjiga, instrumenata za zemlju, instrumenata za nebo i svežnjeva suvog lišća od kojeg su, kasnije, stranci spravljali napitak po imenu čaj. Gospe su potom danima silazile na pristanište, ne bi li u svoje haljine od brokata utkale opojni miris što je previdom ili žurbom nosača zaostao u utrobi geografove lade.

Kralj Rodero II je dočekao gosta počastima kakve i dolikuju školovanima u dalekom gradu Kordovi. Stranci su smešteni u kulu najbližu zvezdama. Za ispomoćim dodeliše poslugu koja će spremati napitak čaj, poslugu koja će gotoviti jela po muhamedanskom običaju i poslugu koja će loviti bubu svitac za geografove staklene lampe. Tako naredna leta behu ispunjena neometanim pripremama. Idrisijevi sinovi su iz uspavanki već poznavali jezike svojih majki, a iz njihovih drugih pesama su već učili o običajima i čudesima sedam krajeva Sveta. Ocu je, na Siciliji, ostalo da im prenese znanje stečeno u Atini Zapada — kako se posmatraju visine, oblaci, vetrovi, brda, vode, trave, kamenje i vatra u dubini zemlje. Dečaci su rasli, do podneva čitajući Marina Tirkog i Strabona, od podneva Ptolomeja i Ibn Ezru, preko noći marljivo sanjajući mitsku planinu

Kavdak, planinu što okružuje Svet. Grad Palermo bi i zaboravio na tihe strance da u predvečerje svakog dana njihova posluga nije tragala za leglima svitaca i da se iz kule najbliže zvezdama neprekidno nije vio miris čaja. U to doba gospe grada Palermo, sa svojim haljinama tkanim opojnim mirisom čarobnog napitka, nadmašile u otmnosti čak i gospe grada Sijene.

Kada se navršila deseta godina od geografovog dolaska bi vreme da poduhvat opočne. Kralj Rodero II opremi lade, odabra najpouzdanije posade i svetkovinom kakva se ne pamti na Siciliji proslavi dan isplavlivanja. Ujutro se sedam Idrisijevih sinova, u sedam istovetnih lada, navezoše na more. Građani Palermo ne primetiše od vina koje im je još maglilo pogled, kralj ne vide jer nije imao oštro oko onih koji noću čitaju uz lampe od svitaca, ali geografom oku ne promače da se lade na pučini razdvajaju i da svaki njegov sin polazi na onu stranu Sveta odakle mu je majka, da svaki kreće svojim putem ka planini Kavdak, planini što iviči Svet. Cutljivim korakom Idrisi se vrati u kulu najbližu zvezdama, otvori sve svoje lampe, raspusti rojeve svitaca i, čak ne tražeći ni da mu spravljaju napitak po imenu čaj, stade čekati. Gospe grada Palermo se ustrašile da ne izgube na ljupkosti, pobojaše se da im opojni miris ne iščili iz haljina.

Ipak, ubrzo, sledeće masline nisu stigle da sazru, u Palermo počеше da se slivaju podaci o nebu, tokovima, gradovima, putevima. Rojevi svitaca sami od sebe sleteše u lampe i Idrisi poče pažljivo da beleži i ucertava sve izveštaje svojih sinova. Kralj Rodero II beše zadivljen — mladići su se pokazali kao vešti putnici. Za njih nisu postojale divlje vode, strme staze, ne-

prohodne šume, opasne zveri, krvoločni razbojnici, strašne bolesti. Oni su hitali, svako svojim pravcem, pešice ili na konjima, ladama ili čunovima. Uporni demoni malodušnosti su ih opsedali iskušavajući njihovu volju, ali su sva sedmorica napredovala i o svemu vide- nom obavestavala oca na Siciliji. Behu zadovoljne i gospe grada Palermo — ponovo se počeo spremati napitak čaj i one obnoviše čaroban miris svojih haljina.

Ukuli najbližoj zvezdama rukopis Geografije je rastao, karte su se punile, svetlo padalo na mnoge, dotada mračne krajeve Sveta. Prolazile su jeseni, zime, proleća, leta i 1154., kada stigoše i poslednji izveštaji, baš sa planine Kavdak, Idrisi predade svom zaštitniku završenu knjigu (po kralju nazvanu »Kitabu al Rogger«), sve karte Sveta u sedamdeset sekcija (»Tabula Rogeriana«) i jednu veliku kartu Sveta izradenu na srebrnoj ploči (visokoj osam i širokoj šesnaest mletačkih lakata). Sa ivice Sveta, sa mitske planine, ovenčani slavom, Idrisiju se vratiše svi sinovi. Svi dobiše i počasno ime Musafir. Jedan od njih, Musafir Hamid, opisa svoje uzbudljivo putovanje u stodvadesetosam poglavlja rukopisa »Do Kavdaka i nazad«. Zajedno sa braćom pogibe jedne jezive noći 1160. grčevito, ali uzaludno braneći da u ratnom grabežu neki vojnici — pljačkaši ne rasparčaju srebrnu kartu Sveta. I da nisu zadobili podmukle udarce noževima nesrećne Idrisijeve sinove bi sigurno ubio prizor gramziva koji kidaju ucertano nebo, planine, reke i trave. Iste noći rojevi svitaca napustiše Siciliju. Od haljina gospi grada Palermo ostade samo običan brokat, a primat u oblačenju mirisom dumbira preuzeše gospe grada Napulja, Rima, Firenze, Denove i Venecije.

(Iz rukopisa romana »Godina pasijansa«)

SLUČAJ GA

Marija Knežević

MARIJA KNEŽEVIĆ, rođena 1963. godine u Beogradu. Diplomirala Opštu književnost. Knjigu priča »Hrana za pse« objavila 1989. Matica srpska.

Nisam se pojavila. Tog popodneva, zaspala sam da bih sanjala Ga kako ulazi u moju sobu. Ležim, tela utihnulog, kao na odru. Ruku smerno priljubljenih uz bokove, stoji nada mnom sve dok se silueta krsta sasvim ne primiri. Onda spušta glavu, ljubi me u grlo. Njegova duga kosa zaklanja mesto dodira.

Nekoliko ulica dalje, Ga je prenosio vreće sa cementom ništa ne sluteći. Tek smo se bili upoznali i upravo je smišljao kako da mi pride. Svaka žena je posebna — pametovaše iskustvo, ali za svaku postoji način. Njegova muka u stvari beše znoj i majica posuta ostrim prahom.

Nekoliko godina ranije, Ga je stanovao na okeanu, uveren da će na tom brodu skončati. Ipak, iste večeri ušao je u moju sobu, nečujno prišao krevetu, poljubio me posred grla. Bio je iznenaden. Prepoznala sam prizor.

Voleo je oprezno, kao divljak za koga je svetinja najveća poslastica. Osvajao stidom. »Andele« — umiljavao se dverima, a kada bi naišla horda, njegov lik srastao je uz moj. Čim bi osetio sitost, zver sam bila ja. Poštedela bih tek njegov poslednji dah. Pomilovala Ga.

Beli zidovi, četvrti u staklu. Dušek, čaša vode. OTOČETKA Ga je s punim pravom sum-

njao u moju ljubav. (Smrtonosna klica samoljublja, strašnja od polne bolesti.) Potom je posumnjao u svoja očekivanja. Najzad je zavleo sumnju, naš nekaki porod. U jednoj od naših nemih šetnji pozeleo je da me posadi na šiljatu ogradu gradskog parka. Dvourmio se neko vreme.

Oduvek je zamišljao ženu koja se niotkud ukaže, bude, u stanju je da ode. Kad odlažiš, idi zauvek — podučavao je poverljiv prema izrekama kao da su njegove. Zamišljao je ženu koja to svaki put iznova postaje, pored muškarca. Zeleo je da vidi promenu čiji je on uzrok, da bude očaran očekivanim redosledom, da oseti radost ulaska u mirne vode. Da sluti, brine, pravедno gospodari.

A kada žena i muškarac postanu jedno? Svaka ljubav završi u travestiji. Zeleo je da to nikada ne sazna.

Ne birajući čas, objavila sam odlazak, mirno, kako inače ne umem da pridajem značaj važnim događajima. Navela sam Ga da vest primi tiho, uskratila uzbuđenje. Bio je ravnodušan i zbog toga ljut na sebe. Tek tako? A nekada bi za to platila cela kafana! Nekada, bilo bi oteklih noseva, srče, krvi po sijalicama. I bilo bi uspomena koje bi se nesebično delile sa drugovima za dugih plovidbi.

MILOŠ TEODOROV OBRENOVIĆ O SEBI

Mirjana Mitrović

MIRJANA MITROVIĆ rođena je 1961. godine u Požarevcu. Završila je engleski jezik i književnost na filološkom fakultetu u Beogradu. Objavila je roman »Autoportret sa Milenom« u izdanju BIGZ-a 1990.

Nalegao na kafanski sto, Ga je tražio malo mesta za svoj pogled. Bio je nesiguran i zbog toga besan na mene. Oči su se divlje množile oko nas; bezobzirni glas pevačice kidao je ostatke nerava. **I put a spell on you.** Demon zbunjivosti pobedonosno se izdizao iz pivske flaše. Prepoznala sam stanje. Predvidela njegovu narednu misao. Razočarala sam Ga. Najmanje što sam želela je ta prednost: njegov poraz i poštovanje. Da li se nešto dogodilo ako je već prošlo? Jesam li volela? GA? Zbunjivala je samo strast: pomislih, hoće li ikada saznati istinu o tom daru i prokletstvu nepripadanja?

PRVI PUT NE VERUJUĆI U ONO ŠTO ČINIM, osetivši se dužnom, pomerila sam se za 2000 km, i tek tada počela da zamišljam Ga. Kada me je nakon nekoliko meseci pozvao da pita da li sam s drugim, nisam lagala. **Ti si luda! — branio se, Neko ko tako izgleda!**

Godine ne prolaze. Nikada nisu. Smatrao je nemuževnim da bude Euridika. Kaznila sam Ga.

Ta priča ne prestaje da se ponavlja iako je niko ne priča. Suetni kažnjenici, pretvaraju se da ne prepoznaju jedan drugog. Majke čute. Pusti da me nema Ga! Istraj da budeš samo povod: ljubavi.

Poslednji sprat Šeratona u Istanbulu. Najviša tačka grada, duboko u nebu. Podijum za igru boje srebra, mozaik od šarenog stakla. Odrazi. Kasni sat. Zatvoreni prozori i zagušljivi nehaj. Kud god pogledaš, dvoje slučajnih grle se nežno. Mera očaja je mera nežnosti. Ali njihov ples je samo naizgled ovo bezvoljno njihanje. Ne poznaju se, ali namera nije uteha. Sami na podijumu, iznenada sigurni u svoju nedokučivost. Ostati tajna. To je ono što jedno drugom omogućavaju.

Znaju da osećaju. Ne žele da znaju šta. Znaju da osećaju silno. Znaju da drugi ne znaju, a i muzika je odabrana posebno za njih. **Help me make it through the night** bezbroj puta. Za okolnim stolovima, nekolicom Engleza izgužvanih obraza veruju u ljubav. Animir-kugla tupo se okreće nad njihovim glavama, gojazna preti kobnim padom.

Silva i ja plaćemo u wc-u. Ko će znati zašto žene plaću? Tek, ugodno je plakati u bilo kojoj prostoriji Šeratona, na vrhu Istambula. Kao da je prvi put ugledala sebe, Silva istražuje svoje lice u ogromnom ogledalu, nestvarno čistom. Mrmlja psovke koje se vraćaju iz odraza, kezi se, jezikom proverava gornju onda donju oštricu. Dobro je raspoložena.

Njene vilice savršeno prijanjaju. Ovde gde to nije važno, ta pravilnost naglo dolazi do izražaja. Ovde ne mora da bude lepa. Ne mora ništa. Samo to je obavezuje.

Sedimo na mermernoj ploči, hladnoća pod nama prijia. Posmatram kako se dim, do maločas zaštićen u mojim plućima, sada nespretno suočava sa tišinom. Zagledam se u vrh svoje čizme. Odbijam ih od sebe, odmahujem kao da teram muve, ali misli ne poznaju pravila ponašanja, ne daju mi mira. Njihova upornost za vršava u tuposti. **Mahnito ljubiti, znači postati imun na ljubav. Kad tad.**

I tako, baš na ovom, neočekivanom mestu, u jednom turskom klozetu, mene poražava predosećanje da ću u životu postići sve što želim. Pre ili kasnije. Samo čekati. Nisko! Izvesno. **Živeti znači biti strpljiv.**

**

Povratak kući prati pogrešno očekivanje prazne sobe. Ali ona je uvek puna nepotrebni stvari, o čijoj smo uzaludnosti ovisni. Soba je potrebna putniku, bez nje ne bi mogao da postane lutilica.

Navikavam se ponovo na svoje utvare, kolekciju sēni, kuda sada luta i on. Stara sam i dobra komična junakinja, često dosadna. To sam ja. Živim tako što smišljam različite poslove kako bih opravdala jedini: doctarvam, doteurujem, šaram po njegovom liku, uspavljujem Ga u sliku, opisujem i odlažem na policu. **Le-pota je nastrana, a tuga potčinjava stid.**

A za sve to vreme, dok razmišljam i nisam tu, korpa za otpatke usmerava moje pokrete, guta napore od hartije, tovi odsutnošću, i gricka svoje tvrde zubima od trske.

Vračarski vetar osećao sam na zatiljku sve do Kragujevca. Zima mi je bilo i pod čalmom i pod kosom. Uvideo sam da je moja glava kadra da se sačuva i počeo sam je poštovati. A znao sam da skuplja glava duže traje. Tome su me naučile one izbečene srpske glave na kočevima beogradske tvrđave kad su posle propasti ustanka glavni izbegli, a mi što smo ostali držali svoje glave ko u kesi za pojاسom, ko na jeziku. Onu iz kese trebalo je vaditi što češće, onu na jeziku ne pokazivati nikako.

Ja sam svoju zavio u čalmu i vezao za vrat. Morao sam lagati jer nisam umeo da plivam. Kad sam stasao za gaće, otac me je poslao u svet, kad sam mu tražio dukat, dao mi je savet: Nadi ili zaradi, ako ne znaš, nauči. I ja sam slugujući i trgujući od Kragujevca do Dubrovnika, Zadra i Venecije naučio svašta, samo ne da plivam.

Ima, kako da ti kažem, ljudi sa vatrenom glavom: gori, gori, misliš oči da ti sažeže, ali kad duneš, hu! ugasi se i ništa, kao da i nije bila. Ima drugih sa vodenom glavom, oni nekako plivaju i talasaju, kakva god da je činija, saviju se. Oni su po ustanku prebegli preko Save. Ima i oni treći, kao ja, sa zemljanom glavom, prljavi i teški, ali samo iz njih nešto može da rodi. Kad sam sa ovakvom zemljanom glavom došao do Save kod Šapca, nameran da sa drugim knezovima i komandantima bežim iz Srbije od osvete janičarskih jatagana, nešto mi se pred očima smutilo, došla mi ona voda gadna, a ono nebo preko nisko i šuplje i rešio sam da ne bežim u Nemačku nego da ostanem u Srbiji. Onda su u Srbiji ostali samo oni sa glavom zemljanom i oni bez glave.

Tek u Kragujevcu sam skinuo čalmu, ali vetar vračarski nikako da me prode. Zujao mi za vratom i duvao kroz uši kao da i nemam glave. U Beograd se više nisam mislio vraćati, o čalmu se nisam mislio vešati, a nisam bio ni komarac, da pecnem pa da pobegnem. Šta god da sam mislio počinjati, morao sam se potkovati, a pošto ni konj nisam bio, ajde, kažem da se potkujem dukatima. Što je sveća za dušu, to je dukat za glavu: šta god da se zbude, pripomoći će.

Što me ljudi mrze što sam se obogatilo, to je njihova muka, a moja je što nisam više, pa da ne hajem. A obogatilo sam se ovako. Para je kao ptica, ako juriš za njom, nećeš je uhvatiti, ako napraviš dobru zamku, uleteće sama. Zato ja naumim od Srbije takvu zamku napraviti. Na jednoj strani mažem i klanjam kod Marašlje, na drugoj strani čistim zemlju od hajdučkih bandi i odmetnika, popravljam puteve i gradim hanove za trgovce, romog Vuka držim u Beču i pozivam Srbe iz preka. Uvodim red u Srbiju jer u neredu i bezakonju samo se kopilad umnožavaju, a dobra nikakva. Tri godine sam krčio i lepio po Srbiji i rupe zatiskivao, kad najednom, aber od kuma: Ajde, veli, opet da bunimo. Užeغو mu se tur u Rusiji, pa se vratilo.

Tri dana sam sedeo u konaku, nikud nisam mrdao, mislio i smislio ovako: Devojka se proba samo jednom i buna se diže samo jednom. Ne možeš se na istu devicu dva puta navraćati.

I još ovo: Kome pamet ne stari s glavom, ostaje bez glave.

A na kraju: Ko te jednom ostavi u nevolji, ne može se na povratku tvome radovanju nadati.

I tako pošaljem Vujicu u Radovanjski lug da donese kumovu glavu da je uzidam u temelje. Na onom svetu Bog će mi za mnoga moja dela suditi, a ako mi ovo bude pomenuo, ja ću mu samo kazniti: Dragi Bože, i ti si samo šest dana stvarao svet, a sedmi si seo da se odmoriš. Vajljalo se i nama Srbima od krvavoga koca odmoriti.

IDILA

Narcis Agatić

NARCIS AGATIĆ, rođen u Zagrebu 1965. godine.

Prošle godine objavio je zbirku priča ENTERIJERI (Matica srpska, Novi Sad), a ove godine trebalo bi da objavi zbirku pesama FUMATORI, FUMATORI! u izdanju Biblioteke pana Dušickog.

Jednom sam u snu bio muškarac u godinama. Imao sam ih otprilike četrdeset, možda nešto manje. Živeo sam sa svojom porodicom u predivnoj kući od tamnocrvene opeke na rubu grada, u otmenoj četvrti. Nikakvi psi nisu tu zavijali noću, niti je bilo pijanaca i ološa da te uznemiravaju. Iza prozora svih kuća koje su krasile rubove širokih bulevara mogao se lako nazreti mir i unutrašnja sigurnost. Živeo sam uredno. Sklapao sam dobre poslove, vozio statusni automobil, bio odgovoran i ozbiljan, imao ljupku ženu. U ogledalu sam se susretao sa muževnim licem pravilnih crta, širokih belih zuba i tamnih očiju koje su me prodorno posmatrale. Ujutro, nakon što bih se obrijao i doručkovao, odlazio sam na posao. Na širokom travnjaku ispred kuće stajala je moja žena okupana suncem i mahala mi sa osmehom na licu. Vitka, dražesna, sa kosom boje najsladeg meda. Moja draga mačkica! Tako sam je zvao. Ime joj je bilo Naomi, ili Eva, ili Lina, Suzanna, Sofija, Esmeralda, ni sam više ne znam. Barbara, možda. Obasipala me pažnjom i nežnošću preko celog dana. Na isti je način odgojila i našu decu, s ljubavlju. Kasnije, ta nam ljubav beše uzvrćena. Sve je odisalo sklalom oko nas, oko moje porodice. Živeo sam uredno i nisam bio nezaštićen. Vikendom smo odlazili u posete prijateljima. Imao sam mnogo prijatelja koji su me poštovali. Razmenjivali smo poklone i uživali u obostranoj naklonosti. I bilo je tako sve dok se nije desilo to, ta užasna nesreća. Jedne noći me naprosto probudi vriska i dim od koga me peklo u grlu. Cuo sam kako se staklo lomi. Promukli glasovi nepoznatih ljudi koji izgovaraju prostote. Uplašio sam se, hoću da kažem, jedva da sam mogao da se pomerim. Ne mogu da pričam o tome. Lica im se nisu videla od crnih maski. Dvojica sa puškama stajali su ispred vrata. Iznosili su sve vredno iz kuće, a ostalo uništavali. Nisam mogao to da gledam. Ne mogu da govorim o tome. Jebali su mi ženu u guzicu, a sa decom uradili nešto još gore. Kuća je bila u plamenu. Pocepane zavese. Iz razbijenog televizora se dimilo. Ti ljudi bez lica, psovali su me, tukli i gazili po podu. Cerka je trčala po kući zapaljene kose. Užasna tragedija! Uzeli su mi sve što sam imao, sasvim su me uništili. . . Ni danas ne mogu da poverujem u to. Kao da se sve to desilo nekom drugom, na drugoj planeti, u nekom košmarom snu. . .

Kada sam se probudio, otkrio sam da se ništa nije promenilo.